

عنوان:

بررسی وضعیت تعاونی های کشاورزی در ایران و جهان و مقایسه شاخص های کمی و کیفی آنها

نویسندگان:

اکبر ثنائی مقدم،

حسن عاقل، مصطفی

جعفریان، ابوذر نصیر احمدی

چکیده

تعاونی های کشاورزی به اجتماعی از اشخاص گویند که به صورت داوطلبانه گرد هم آمده اند و اهداف مشترک اقتصادی- اجتماعی داشته و با کار مؤثر، تأمین سرمایه مورد نیاز و پذیرش ریسک سود و منفعت بر اساس اصول تعاونی کار می کنند. در این مقاله سعی بر این است ضمن معرفی زمینه های مختلف فعالیت های تعاونی های کشاورزی و بررسی تطبیقی وضعیت آنها در کشورمان، مقایسه با سایر کشورهای جهان، بررسی شود. به منظور مقایسه روند تغییرات شاخصهای اشتغالزایی، سرمایه، تعداد تعاونی و میزان اعضای تعاونیهای کشاورزی، داده های مربوط به سالهای ۱۳۵۰ تا ۱۳۸۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است، و نیز وضعیت تعاونی های کشاورزی در کشورهای ژاپن، چین، هندوستان از آسیا و سوئد، فرانسه، انگلستان، بلژیک، فنلاند، پرتغال، ایرلند از اروپا و ایالات متحده امریکا و کانادا از آمریکا مورد بررسی قرار گرفته اند. نکته قابل توجهی که می توان با مقایسه جایگاه تعاونی های کشاورزی در ایران بر اساس شاخص های معرفی شده مورد تأکید قرار داد این است که این تعاونی ها، با وجود اینکه از حیث میزان سرمایه در جایگاه هفتم قرار گرفته اند ولی از حیث اشتغال زایی رتبه های چهارم و سوم را طی سالهای مورد مطالعه داشته اند که این امر می تواند متضمن یک رهنمود سیاستی مناسب به منظور ایجاد اشتغال از طریق گسترش فعالیت های تعاونی باشد و این امر به این معناست که هزینه ایجاد اشتغال در زمینه فعالیت های کشاورزی نسبت به سایر فعالیت ها و گرایشها پایین تر است و می توان در ازای تخصیص میزان معینی از سرمایه، فرصتهای شغلی بیشتری را ایجاد نمود.

کلیدواژه: تعاونی های کشاورزی، اشتغال زایی، سرمایه، فرصتهای شغلی

در ایران یکی از سرفصل‌های مهم آماری تعاونی‌ها، مربوط به تعاونی‌های کشاورزی می‌باشد به طوری‌که که این نوع از تعاونی‌ها تا سال ۱۳۸۲ با بیش از ۱۵۶۶۱ واحد یا ۲۳ درصد کل تعاونی‌ها در رتبه اول قرار داشته‌اند. [۳]

تعریف: تعاونی‌های کشاورزی عبارتند از اجتماعی از اشخاص، به خصوص باوسایل و امکانات محدود که به صورت داوطلبانه گرد هم آمده‌اند و اهداف مشترک اقتصادی- اجتماعی داشته و با کار موثر، تأمین سرمایه مورد نیاز و پذیرش ریسک سود و منفعت بر اساس اصول تعاونی کار می‌کنند. [۱]

هدف: اهداف تعاونی‌های تولید کشاورزی و روستایی به طور اخص متحد کردن افراد به منظور تولید و افزایش بهره‌وری تولید می‌باشد.

توسعه: تعاونی‌های کشاورزی نقش مهمی در حل مسائل جوامع روستایی، توسعه تولیدات کشاورزی و به وجود آوردن تعادل بین صادرات و واردات بازی می‌کنند. این تعاونی‌ها خصوصاً در توسعه کشاورزی سهم زیادی دارند. بر این اساس و با توجه به اهمیت و نقش تعاونی‌های کشاورزی گسترش آنها همواره مورد تأکید بوده است و برای توسعه کمی و کیفی آنها بررسی تعاونی‌های موجود، مقایسه و تعریف زمینه و نوع فعالیت‌های آنها می‌تواند اطلاعات لازم را در اختیار علاقه‌مندان از یک سو و مسوولان و برنامه‌ریزان از سوی دیگر قرار دهد.

زمینه‌های فعالیت تعاونی‌های کشاورزی در ایران :

بر اساس آمار منتشر شده توسط دفتر آمار و اطلاعات وزارت تعاون تا سال ۱۳۸۲، تعاونی‌های کشاورزی در ایران زمینه‌های مختلفی از جمله زراعت، باغداری، دامداری، پرورش گل و گیاه، پرورش و تکثیر ماهی، پرورش و تکثیر میگو، پرورش طیور، پرورش کرم ابریشم، مرتعداری، جنگلداری، صیادی و شیلات، زنبورداری و دامپروری فعالیت داشته‌اند که در میان این گرایشها، تعاونی‌های فعال در زمینه زراعت با ۱۳۲۵ واحد تعاونی بیشترین تعداد را دارا بوده است. تعاونی‌های پرورش مرغ گوشتی با ۱۱۷۰ واحد تعاونی بیشترین مبلغ کل سرمایه را در بین گرایشهای مختلف را به خود اختصاص داده‌اند که این رقم عبارتست از ۱۷۵۴۲۱۴۳۶ هزار ریال. از نظر تعداد اعضا تا سال ۱۳۸۲ تعاونی‌های فعال در زمینه زراعت با ۱۹۳۳۲ عضو و از نظر زمانی، با کمترین زمان رتبه اول را در میان سایر گرایشها را به دست آورده است. [۳]

بنابراین ملاحظه می‌شود که تعاونی‌های فعال در زمینه زراعت پتانسیل بالایی جهت اشتغالزایی برخوردار بوده و فعالیت‌های زراعی یکی از زمینه‌های مستعد و مطلوب جهت گسترش فعالیت‌های تعاونی به شمار می‌رود و می‌توان با اعمال سیاستهای مطلوب و کارآمد زمینه‌های افزایش میزان تولید و اشتغالزایی بخش تعاون را در حیطه فعالیت‌های زراعی تقویت نمود.

هزینه: علاوه بر این مقایسه آمارهای سرمایه و اشتغال گرایشهای مختلف تعاونی‌های کشاورزی نشان می‌دهد که هزینه ایجاد شغل در زیر بخش زراعت پایین‌تر از سایر زیربخشهاست. به

عبارت دیگر در صورت تأکید بر کارکرد اشتغالزایی بخش تعاون با توجه به اولویت فعالیتهای
زراعی از نظر توان اشتغالزایی، گرایش مذکور می تواند از زمینه های اولویت دار جهت گسترش
فعالیت های تعاونی به شمار آید.

ردیف	محقق و سال	موضوع تحقیق	نتیجه تحقیق
۱	آزادی (۱۳۸۳)	بررسی و مطالعه کیفی سازه های مؤثر بر مؤلفیت تعاونیهای تولید کشاورزی استان خراسان رضوی	آزادی عوامل متعددی را در مؤلفیت تعاونیها دخیل دانسته که مهمترین آنها بحث مدیریت می باشد همچنین آموزش و ارتقاء سطح دانش فنی مدیران را نیز مهمترین مؤلفه پیشرفت و توسعه کمی و کیفی تعاونی ها دانسته است
۲	اقتداری - میردامادی (۱۳۸۶)	بررسی نقش آموزشهای ترویجی در توانمندسازی گندمکاران جهت توسعه پایدار کشت گندم	نتایج این تحقیق تاثیر عوملی همچون تحصیلات، تعداد دفعات تماس با کارشناسان، استفاده از سخنرانیهای آموزشی، استفاده از کلاسها، آموزش گروهی، کارگاه و مزارع نمونه گندومکاران را در توانمندسازی افراد و نهایتا توسعه پایدار نشان می دهد.
۳	ابراهیم زاده - بریمانی (۱۳۸۴)	بررسی تطبیقی تعاون و جایگاه آن در نظامهای اقتصادی-اجتماعی	در تحقیق این دو نفر نقش مثبت و مؤثر استفاده از فناوریهای صنعتی و پیشرفته جدید همراه با تجربیات و سوابق اجرایی افراد در پیشرفت تعاونیها و نهایتا رشد اقتصاد نشان داده شده است
۴	فرتاش اسفهلان (۱۳۷۸)	نیازسنجی آموزشی مدیران سازمان بازرگانی استان آذربایجان در رابطه با مهارتهای «ادراکی، فنی، از سانی»	نتایج اسفهلان نشان می دهد که اولویتهای مورد نیاز مدیران از دیدگاه خود آنها عبارت است از: مهارتهای ادراکی، انسانی و سپس فنی - تخصصی
۵	شرفی (۱۳۸۳)	نیازسنجی آموزشی مدیران دفتر مرکزی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	مدیران ابتدا اولویتهای خود را مهارتهای انسانی همچون مدیریت استرس، تیم سازی، تفویض اختیار، مدیریت تعارض و ایجاد انگیزش و در مرحله بعد ادراکی مثل تفکر سیستمی، مدیریت تحول و تصمیم گیری دانسته اند
۶	ارفعی - فرج اله حسینی)	بررسی نقش دوره های آموزش غیر رسمی جهاد کشاورزی بر	از بین ۱۹ متغیر مستقل، بیان شده است که مواردی مثل سن، شرکت در دوره های آموزشی، تناسب دوره با شغل مورد علاقه، تناسب محتوای آموزشی، عنوان دوره

<p>و سرفصلهای آموزشی ، روش تدریس، مناسب بودن مکان دارای رابطه مثبت و معنی داری با متغیر وابسته می باشند.</p>	<p>وضعیت اشتغال روستائیان آموزش دیده</p>	<p>(۱۳۸۶)</p>	
<p>استفاده از تسهیلات حمایتی پس از اتمام دوره، شهرستان محل برگزاری ، استفاده از رسانه های آموزشی، سودمندی سرفصل ها و عنوان دوره ها رابطه مثبت و مواردی مثل سن، جنسیت بی تاثیر بوده و رابطه ای با متغیر وابسته نداشته اند.</p>	<p>بررسی عوامل مؤثر بر سودمندی دوره های آموزشی غیر رسم جهاد بر شاغلین روستایی استان تهران</p>	<p>خداوردیان (۱۳۷۸)</p>	<p>۷</p>

<p>نتایج این بررسی ضعف شدید آگاهی و دانش مدیران هر دو گروه را نسبت به فرآیند مدیریت به ویژه مدیریت نیروی انسانی نظیر امید به پیشرفت شغلی و عوامل انگیزشی و....بیان داشته و لزوم تقویت آگاهی ها را برای هر دو گروه ضروری می داند.</p>	<p>بررسی و مقایسه مدیریت نیروی انسانی در شرکتهای تعاونی و خصوصی استان سمنان</p>	<p>قوامی (۱۳۷۷) (</p>	<p>۸</p>
<p>موسوی تاثیرگذاری دوره های آموزشی گذشته را مهمترین عامل ایجاد انگیزه در رفع نیاز های آتی افراد دانسته و برخی از اولویتهای آنها را در زمینه های مالی-حسابداری، اصول مدیریت و بودجه بندی، کارآفرینی و درآمدزایی و تخصصهای کشاورزی ذکر نموده است.</p>	<p>نیازسنجی آموزشی هیئت مدیره و بازرسین تعاونی های تولید جهاد کشاورزی مشهد و بررسی عوامل اقتصادی- اجتماعی مؤثر بر آنها</p>	<p>موسوی) (۱۳۸۵</p>	<p>۹</p>
<p>نتیجه کلی بیان داشته است که بین دو متغیر امر آموزش و موفقیت تعاونیها رابطه وجود داشته و آموزشهای ارائه شده مرتبط با شغل و مسئولیت اعضا بیش از آموزشهای بدون هماهنگی موجب موفقیت شرکتها و نهایتا سودآوری بیشتر می شود</p>	<p>تاثیر آموزش اعضا شرکت های تعاونی مرغداران استان تهران در موفقیت این شرکتها</p>	<p>امینی- صفری شال (۱۳۸۱)</p>	<p>۱۰</p>
<p>اولویت و نیاز ارجح اعضا در بخش کشاورزی عبارت است از (۱)مدیریت واحد های کشاورزی اعم از دامداری، مرغداری و ... (۲)آشنایی با اصول آبیاری (۳)بازاریابی فرآورده های کشاورزی (۴)تغذیه زنبور عسل (۵)زراعت و کاشت گیاهان دارویی</p>	<p>نیازسنجی شرکتهای تعاونی استان کرمانشاه در زمینه آموزشهای فنی- حرفه ای در سه گرایش (صنعت، کشاورزی و خدمات)</p>	<p>حامد- محمدی) (۱۳۸۵</p>	<p>۱۱</p>
<p>زوار نشان داده است که سطح سواد کارآموزان، تناسب دوره های آموزشی برگزار شده برای آنها، استفاده از مواد و رسانه های آموزشی و سن از عوامل رابطه دار مثبت و مواردی مثل تعداد شرکت در دوره ها و جنسیت عوامل بدون تاثیر و رابطه می باشند</p>	<p>بررسی رابطه برخی عوامل با سودمندی دوره های آموزشی بزرگسالان</p>	<p>زوار (۱۳۷۳)</p>	<p>۱۲</p>
<p>مهمترین آسیبها و اولویت چالشهای تعاونیها شامل آگاهی محدود اعضا از فلسفه شکل گیری شرکت، گرایش شدید تعاونیها به ارائه خدمات، ضعف</p>	<p>آسیب شناسی تعاونی های تولید کشاورزی (مطالعه موردی</p>	<p>سعدی- اعظمی (۱۳۸۶)</p>	<p>۱۳</p>

		شهرستان کبودرآهنگ (استان همدان)	آموزش اعضا، محدودیت سرمایه، گرایش به دولت، ضعف اطلاع رسانی و بحران عدم اعتماد می باشد.
۱۴	وحیدزاده (۱۳۸۳)	آسیب شناسی مدیریت در شرکت تعاونی تولید	وحیدزاده علل شکست غالب تعاونیها را در سه مقوله ضعف مدیریت، فقدان نظم سازمانی و بنیه مالی ریشه یابی نموده و از بین آنها نیز پایین بودن سطح آگاهی مدیران را مقدم بر عوامل دیگر می داند
۱۵	جوانمردی (۱۳۸۳)	توانمندیها و تنگناهای شرکت های تعاونی تولید روستایی	جوانمردی پس از اعلام عوامل متعدد در نهایت دو عامل محدودیت درآمد و بحران اقتصادی و نیز بی تجربگی و فقدان آگاهی های لازم افراد و مدیران را محدودیت تعاونی ها اعلام می کند
۱۶	مشایخی) (۱۳۷۷)	نیازسنجی آموزشی مدیران اداره کل آموزش و پرورش استان مازندران	ضعف های آموزشی و اولویتهای مدیران را مشایخی در سه گزینه رهبری و مدیریت آموزشی، شیوه های ارزشیابی و نظارت و هماهنگی دسته بندی نموده است
۱۷	آگهی - حیدری - لشکری) (۱۳۸۶)	ارزیابی مشارکتی تعاونی تولید فرزین با استفاده از رهیافت (PRA)	مطالعه موردی کیفی از درون تعاونی و قضاوت و پنداشت خود اعضا نشان داده است که دو عنصر اقتصادی و اجتماعی بسیار نازل تعاونی ها را با دو چالش مهم عدم مشارکت و مقبولیت و عدم اعتماد مواجه ساخته است. نتیجه دیگر این طرح نیز نشان داد که تعاونی در کشت محصولات جدید مثل کلزا و چغندر قند نقش بسزایی داشته اما در تاثیرگذاری بر نظام بهره برداری (تغییر شیوه تولید) نقشی مؤثری نداشته است.
۱۸	عرب زاده مقدم (۱۳۷۶)	بررسی نیازهای آموزشی برای توسعه پایدار کشاورزی	تحقق هدف توسعه کشاورزی نیازمند موارد بسیاری بوده که عرب زاده چهار مورد فناوری و تغییرات نهادی و سازمانی، نقش نیروی انسانی، تحقیق - آموزش و ترویج کشاورزی را از مهمترین آنها برشمرده است.
۱۹	کنشلو(۱۳۸۱) (بررسی اثر بخشی آموزشهای ترویجی گندمکاران شهرستان گرمسار در افزایش تولید گندم	سطح تحصیلات گندمکاران، میزان شرکت آنها در دوره های آموزشی، استفاده از سخنرانی ها، آموزش عملی، بازدید از مزارع و آموزش کارگاهی از موارد اهمی می باشد که با اثربخشی آموزشها دارای رابطه مثبت می باشد.

۲۰	نیازی و همکاران (۱۳۵۴)	بررسی مقدماتی شرکتهای تعاونی روستایی و تاثیر آن در اوضاع اقتصادی و اجتماعی روستاها	مشکل اصلی که تعاونی های روستایی را تهدید می کند عدم وجود نیروی انسانی متخصص و برخوردار از مدیران با دانش فنی می باشد که به تبع آن بهره وری پائین، ضعف مالی و نوسان قیمت و بحران اقتصادی روستاها را به همراه دارد.
----	------------------------	--	---

ردیف	محقق و سال	عنوان تحقیق	نتیجه تحقیق
۱	Paudyal پادیال (۱۹۹۲)	بررسی سازه های مؤفقیات تعاونی های تولید	این محقق مهمترین عامل مؤفقیات تعاونی هارا در امر مدیریت و آن هم مدیرتی که همراه با آموزش، آگاهی و تجربه باشد نهفته می داند و بیان می دارد همین ضعف مهمترین عامل عقب ماندگی تعاونی های کشورهای در حال توسعه می باشد
۲	وب - تورنلی (۲۰۰۳)	شناسایی عوامل مؤثر بر شکست و ناکارآمدی بخش تعاونی ها	تحقیقات در زمینه تعاون این دو نفر بیان داشته که کمبود و ضعف بنیه مالی شرکتهای (سودآوری پائین) همچنین کمبود آگاهی و دانش اعضاء و مدیران و نیز عدم برخورداری از ساختار سازمانی رسمی وانسجام یافته از موارد تهدید تعاونیها می باشد.

۳	Okoye اوکویه (۱۹۹۷)	شناخت و بررسی مسئله عدم کارآرایی تعاونی ها	استفاده از رهیافت از بالا به پایین در مراحل مختلف تاسیس، انتخاب مدیران و برنامه ریزی برای تعاونی ها را که ایجاد ضعف در ساختار و مراحل اجرا را به همراه دارد مهم ترین دلایل عدم رشد تعاونی ها می داند
۴	Machethe ماشت (۱۹۹۰)	بررسی و ارزیابی وضعیت مدیریت تعاونیها	ماشت در تحقیق خود ضعف مدیریت را به معنای کمبود آگاهی های فنی- تخصصی و مهارت های انسانی دانسته و از این عامل به عنوان مؤثرترین نقش در پیشرفت و یا عدم کارایی تعاونی ها نام برده است
۵	ادوارد	بررسی نقش آموزش در پرورش و توسعه نیروی انسانی و تاثیر آن بر توسعه اقتصادی آمریکا	ادوارد ۲۱٪ رشد اقتصاد آمریکا را در طی سالهای ۱۹۲۹-۱۹۵۷ ناشی از دو عامل بهبود کیفیت نیروی کار و ارتقای سطح تکنولوژی دانسته که هر دو مورد شدیداً متأثر از امر آموزش و توسعه نیروی انسانی بوده اند
۶	بروکل (۱۹۹۰)	نظرسنجی به منظور تحقق و شناخت مهارت های حرفه ای ۲۵۰ مدیر در ایالت نیوجرسی	بروکل پس از اتمام تحقیق خود مهمترین مهارت های مورد نیاز مدیران را انسجام در تصمیم گیری، رهبری، ارزشیابی، انگیزش، قابلیت سازگاری، نوآوری و قضاوت صحیح معرفی می نماید.
۷	هیموویتز (۱۹۹۸)	دلیل اصلی شکست مدیران ارشد در یکی از ایلات آمریکا	در تحقیق هیموویتز نداشتن مهارت های لازم در زمینه روابط انسانی جهت ایجاد برقراری با اعضاء و ایجاد هماهنگی بین آنها مهمترین دلیل ناکارآمدی مدیران شناسایی شده است.
۸	لورنز پولمر (۲۰۰۳)	نقش تعاونی هادر طراحی استراتژی کاهش فقر در کشورهای تانزانیا ،کنیا، اوگاندا و زامبیا)	به نظر پولمر با ارائه کمک های بانک جهانی، گفتگو بین بانک جهانی و I.C.A جهت بنا نهادن یک سرمایه مطمئن و عظیم برای تعاونی ها از این بخش به عنوان نیروی بالقوه و دارای پتانسیل مفید در حذف و کاهش فقر نام برد.

۹	دیویدسون (۲۰۰۴)	سنجش اثربخشی آموزش‌های ترویجی تولیدکنندگان پنبه	این محقق عوامل، سطح زیرکشت پنبه و اندازه زمین زراعی، به کارگیری روش‌های آموزش عملی، شرکت در دوره های آموزشی و کارگاه و سخنرانی را از مواردی دانسته که با اثربخش بودن دوره های آموزشی و افزایش عملکرد پنبه کاران درارای رابطه مثبت می باشند.
۱۰	کروچ (۱۹۹۲)	بررسی مؤلفه های مؤثر بر پذیرش آموزش‌های نوین و فناوری در بنگلادش	سن ، تحصیلات رسمی ، اندازه مزرعه ، درآمد ، مشارکت اجتماعی ، میزان جهانشهری بودن و داشتن شغل اصلی کشاورزی را از مهمترین عواملی دانسته است که با پذیرش فناوری رابطه مثبت دارد .
۱۱	سرین واسالوهمکاران (۱۹۸۹)	عدم پذیرش فناوریهای نوین آموزشی در هندوستان	بالا بودن هزینه نوآوری ، دسترس ناپذیر بودن نهاده ها ، کمبود منابع کافی اطلاعات وضع آموزش‌های ترویجی و ناکافی بودن آن را سرین از دلایل عمده در عدم پذیرش فناوری شناسایی نموده است .

«سامانه جامع آمارهای ثبتی وزارت تعاون، ۱۳۸۷/۱۲/۴» [۸]

مواد و روشها

مقایسه سالیانه شاخصها

به منظور مقایسه روند تغییرات شاخصهای اشتغال، سرمایه، تعداد تعاونی و میزان اعضای تعاونیهای کشاورزی، داده های مربوط به سالهای ۱۳۵۰ تا ۱۳۸۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است که در ذیل بدان اشاره می گردد: [۳]

تعداد تعاونیهای کشاورزی (فعال):

تعداد تعاونیهای کشاورزی تا سال ۱۳۶۰ یک روند تقریباً یکنواخت و ثابتی را تجربه کرده است. در فاصله بین سالهای ۱۳۶۱ و ۱۳۷۰ تعداد تعاونیهای کشاورزی با یک روند نسبتاً ملایمی رشد داشته اند اما از سال ۱۳۷۱ به بعد که وزارت تعاون تأسیس شد، مشاهده می گردد که این روند با نرخ رشد بسیار بالاتری همراه بوده است به طوری که تعداد تعاونیهای فعال کشاورزی از ۱۲۶۶ واحد در سال ۱۳۷۰ به ۶۳۳۳ واحد در سال ۱۳۸۲ رسیده است. [۳]

تعداد اعضای تعاونیهای فعال در کشاورزی:

تعداد اعضای تعاونیهای کشاورزی از ۱۴۵۰ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۲۵۰۲ نفر در سال ۱۳۶۰ رسیده است. تعداد اعضای تعاونیهای کشاورزی تا سال ۱۳۶۰ روند تقریباً ثابتی داشته اما طی

دوره ۲۲ ساله بعدی همواره با نرخ رشد مثبتی همراه بوده است به گونه ای که این روند تا سال ۱۳۷۰ میلایمتر ولی از سال ۱۳۷۱ به بعد حالت فزاینده تری را به خود گرفته است که نشان دهنده نقش اثر گذار وزارت تعاون در هدایت تعاونیها و سیاستگذاری مرتبط با این بخش می باشد. به طور مشخص تر تعداد اعضای این تعاونیها به ترتیب طی سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۸۲ به ۱۹۸۲۱ و ۹۹۴۱۰ بالغ گشته است که نشان می دهد تعداد اعضای تعاونیهای کشاورزی در سال ۱۳۸۲ نسبت به ۱۳۷۰ تقریباً پنج برابر شده است.

میزان اشتغالزایی تعاونیهای کشاورزی فعال:

میزان اشتغالزایی در تعاونیهای کشاورزی از ۲۳۳۸ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۳۸۷۶ نفر در سال ۱۳۵۰ رسیده است. میزان اشتغال این تعاونیها طی دوره ۱۳۶۰-۱۳۸۲ همواره از رشد مثبتی برخوردار بوده است:

روند تغییرات میزان اشتغال به گونه ای بوده است که تعداد شاغلین در این تعاونیها از ۱۲۶۶۰ نفر در سال ۱۳۶۰ به ۳۳۹۵۰ نفر در سال ۱۳۷۰ و ۱۴۴۴۶۱ نفر در سال ۱۳۸۲ رسیده است. این تغییرات تا سال ۱۳۷۰ به صورت آرام و بعد از آن با سرعت بیشتری شکل گرفته است. [۲]

میزان سرمایه تعاونیهای فعال کشاورزی:

میزان سرمایه این تعاونیها از ۵۱۱۰۹ هزار ریال در سال ۱۳۴۵ به ۴۷۵۱۴۵ هزار ریال در سال ۱۳۵۰ رسید. در نتیجه طی دوره ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۰، روند تغییرات سرمایه تا سال ۱۳۷۰ یک روند تغییرات سرمایه تا سال ۱۳۷۰ یک روند یکنواخت را داشته است ولی از سال ۱۳۷۱ به بعد یک جهش ناگهانی را تجربه کرده است. به طوری که میزان سرمایه کل تعاونیهای کشاورزی از ۱۶۵۱۵۹۲۴ هزار ریال در سال ۱۳۶۰ به ۳۶۱۲۷۹۳۵ هزار ریال به قیمتهای جاری در سال ۱۳۸۲ رسیده است که این امر نیز می تواند حاکی از نقش مثبت تولی گری وزارت تعاون باشد. [۲]

نکته ای که در مورد هر چهار شاخص معرفی شده طی دوره مورد مطالعه قابل ذکر است این است که آهنگ رشد این شاخص تا سال ۱۳۸۰ به بعد کاهش یافته است به عبارت دیگر در طی دو سال اخیر تعاونیهای کشاورزی در مقایسه با چندین سال قبل از نرخ رشد کمتری برخوردار بوده اند که یافتن دلایل این امر نیازمند بررسی و مطالعه بیشتر این تعاونیها در ارائه راه حلهای مفید و کاربردی جهت تقویت هر چه بیشتر آنهاست.

جایگاه تعاونیهای کشاورزی در مقایسه با سایر گرایشهای تعاونی

همچنانکه در قسمت قبل مورد اشاره قرار گرفت بخش اعظم تغییرات شاخصهای مورد مطالعه از سال ۱۳۶۰ به بعد صورت گرفته است لذا با شروع از این سال، برای مقایسه جایگاه تعاونیهای کشاورزی، آمارهای مربوط به شاخصهای تعداد تعاونی، تعداد اعضا، سرمایه و اشتغالزایی کلیه گرایشهای تعاونی را به فاصله ۱۰ ساله طی سه سال ۱۳۶۰، ۱۳۷۰ و ۱۳۸۲ مورد بررسی قرار داده ایم که در نتیجه به صورت زیر است:

تعداد تعاونی: تعاونیهای کشاورزی از نظر تعداد در سال ۱۳۶۰ با دارا بودن ۵۷۵ واحد رتبه سوم را در میان سایر تعاونیهای مصرف با ۱۶۰۴ واحد و رتبه دوم از آن تعاونیهای مسکن با ۹۲۵ واحد بوده است. در سال ۱۳۷۰ تعاونیهای کشاورزی با دارا بودن ۱۲۶۶ واحد همچنان رتبه سوم را از نظر تعداد تعاونی در میان سایر گرایشهای تعاونی داشته است، در این دوره همانند دوره ۱۳۶۰ تعاونیهای مصرف و تعاونیهای مسکن به ترتیب با داشتن ۴۸۲۲ و ۳۲۴۲ واحد در رتبه اول و دوم قرار داشته اند. اما در سال ۱۳۸۲ تعداد تعاونیهای کشاورزی، به طور چشمگیری افزایش یافته است به گونه ای که با داشتن ۶۳۳۳ واحد بعد از تعاونیهای مصرف در جایگاه دوم قرار گرفته اند. [۳]

تعداد اعضا

در سال ۱۳۶۰ تعاونیهای کشاورزی با داشتن ۷۲۸۴ عضو رتبه هفتم را در میان سایر گرایشها داشته است. در حالی که رتبه اول از آن تعاونیهای مصرف با ۵۰۳۴۳ نفر عضو بوده است. این رتبه همچنان در سال ۱۳۷۰ برای تعاونیهای کشاورزی با ۱۹۸۲۱ عضو حفظ شده است و در سال ۱۳۸۲ نیز تعاونیهای کشاورزی با ۹۹۴۱۰ نفر عضو، رتبه هفتم را از نظر تعداد اعضا داشته اند. سرمایه: از نظر میزان سرمایه تعاونیهای کشاورزی با داشتن سرمایه ای بالغ بر ۱۶۵۱۵۹۲۴ هزار ریال در سال ۱۳۶۰ در رتبه هفتم قرار داشته اند در حالی که طی این سال بیشترین میزان سرمایه به تعاونیهای مصرف با رقمی بالغ بر ۴۴۶۵۸۶۰۰۶ هزار ریال اختصاص دارد. در سال ۱۳۷۰ این رتبه برای تعاونیهای کشاورزی به رتبه هشتم تقلیل می یابد با سرمایه ای معادل ۳۶۱۱۲۷۹۳۵ هزار ریال اما در سال ۱۳۸۲ تعاونیهای کشاورزی با سرمایه ای معادل ۴۸۷۰۵۲۷۳۹ هزار ریال به جایگاه ششم از نظر میزان سرمایه صعود کردند. اشتغالزایی: تعاونیهای کشاورزی در سال ۱۳۶۰ با میزان اشتغال ۱۲۷۶۰ نفر رتبه چهارم را به دست آورده است. در این زمان بیشترین میزان اشتغال از آن زیر بخش تعاونیهای تأمین نیاز تولیدکنندگان بارقمی در حدود ۱۲۷۳۳۰ نفر بوده است. در سال ۱۳۷۰ این رتبه همچنان برای تعاونیهای کشاورزی با میزان اشتغال ۳۳۹۵۰ نفر محفوظ مانده است اما سال ۱۳۸۲ میزان اشتغال تعاونیهای کشاورزی افزایش قابل ملاحظه ای را تجربه کرده است به گونه ای که با میزان اشتغال ۱۴۴۴۶۱ نفر رتبه سوم رابعد از تعاونیهای تأمین نیاز تولیدکنندگان و تعاونیهای حمل و نقل داشته است. [۲]

نکته قابل توجهی که می توان با مقایسه جایگاه تعاونیهای کشاورزی بر اساس شاخصهای معرفی شده مورد تأکید قرار داد این است که این تعاونیها، با وجود اینکه از حیث میزان سرمایه در جایگاه هفتم قرار گرفته اند ولی از حیث اشتغالزایی رتبه های چهارم و سوم را طی سالهای مورد مطالعه داشته اند که این امر می تواند متضمن یک رهنمود سیاستی مناسب به منظور ایجاد اشتغال از طریق گسترش فعالیت های تعاونی باشد و این امر به این معناست که هزینه ایجاد اشتغال در

زمینه فعالیت های کشاورزی نسبت به سایر فعالیت ها و گرایشها پایینتر است و می توان در ازای تخصیص میزان معینی از سرمایه، فرصتهای شغلی بیشتری را ایجاد نمود. [۳]

از اواسط دهه ۸۰ روند جهانی شدن بازارهای کشاورزی به سرعت پیشرفت کرده است. عوامل اصلی در جهانی شدن کشاورزی تغییرات فن آوری و آزادسازی تجارت هستند نتایج روشهای محلی به آن سوی مرزها منتقل شده است و بیشتر آنها تحت تأثیر چهارچوب مذاکرات بین المللی قرار گرفته اند. چارچوبی که ساختار رقابتی کارآفرینی برای کشاورزان را تشویق می کند. نقش نهضت تعاونیهای کشاورزی در بازار آزاد جهانی چیست؟ به طور جهان شمول تعاونی های تولید کنندگان و اشکال دیگر تشکیلات کشاورزان نیروی قابل توجهی در استحکام بخشیدن به وضع بازار جهانی خانواده های کشاورزی که آنه عضوشان هستند ارائه می دهند. این استعداد هنوز کاملاً شناخته نشده است. تعاونیهای کشاورزی در اوایل کار مروج و مکمل تجارت کشاورزی هستند. تعاونی باید مرکز سودآوری برای اعضایش باشد. به هر حال برای قضاوت در عمل تعاونی و کارایی آن، باید هر تعاونی نحوه سودآوری کارهای کشاورزی اعضای آن را مورد توجه قرار دهد. اعضا و مدیریت و سرمایه تعاونی را در اختیار دارد. کشاورزانی که در ارائه زنجیره مواد غذایی عملکرد خوبی داشته اند از ارزش افزوده تولیداتشان سود برده اند در زمینه آزاد سازی و کناره گیری دولت از کشاورزی، خدمات تعاونی کشاورزان و تجارت وابسته به آن بسیار مهم است.

این موضوع در حقیقت در چهار زمینه تقسیم می شود:

۱- تغییر فن آوری و نوآوری کشاورزی.

۲- کیفیت و تصور ذهنی در خصوص تولیدات کشاورزی و روش تولیدات از نظر مصرف کنندگان و حامیان محیط زیست.

۳- تثبیت درآمدهای کشاورزان در بازار اقتصاد آزاد در شرایط حمایت کمتر دولت.

۴- تقویت اقتصادی کشاورزان در بازار جهانی غذا که در اختیار چند شرکت بزرگ قرار دارد.

به هر طریق تقاضای زیاد برای تعاونیهای کشاورزی نتیجه خلأی است که از امتناع دولت ایجاد شده است بنابراین نتیجه امتناع از تأمین مالی تحقیقات فقدان اعتماد عمومی، آیین نامه های ادارات و لغو آنها، آزادسازی و هزینه های خدمات بازاریابی دولت، عدم نظارت و توسعه خدمات دامپزشکی و غیره می باشد.

۱- تغییر فن آوری و نوآوری کشاورزی:

کشاورزی با توسعه سریع بیوتکنولوژی و روشهای جدید مدیریت کشاورزی درحالی طی کردن انقلاب سبز دیگر است.

دسترسی کشاورزان به انواع بذر اصلاح شده و دامهای روستایی بسیار مهم است. به هر حال کاهش قابل توجه هزینه دولت در بخشهای کشاورزی، تحقیقات و توسعه وجود دارد. جای افسوس است که محصولات پیشرفتهای علمی در اختیار چند شرکت بزرگ متمرکز شده است که توسط

حق انحصاری حمایت می شوند. برای تعدیل قدرت این شرکتها و کنترل آنها تعاونیهای کشاورزی می توانند در تحقیقات در زمینه هایی از جمله بخش بذور، از طرف اعضایشان شرکت کنند. به علاوه توسعه فن آوری جدید تعاونیها شبکه و ساختارهای محلی لازم بهای معقولی برای توزیع فن آوری و مواد اولیه کشاورزی دارد. در حقیقت تعاونیها مکانیسم توزیع کار در تأمین نهادها های کشاورزی هستند.

تعاونیهای کشاورزان برای ارائه آموزش، اطلاع رسانی و راهنمایی کشاورزان در مدیریت مزارع جدی مانند محیط زیست در موقعیت خوبی قرار دارند. از این رو با همکاری در تعاونیها، بازیگران کوچکی مثل کشاورزان می توانند به فن آوری دسترسی داشته باشند. به هر حال، توسعه فقط پیشرفت در فن آوری نیست بلکه همچنین تغییری در طرز فکر برای بهبود عملکرد است که نیاز به آموزش دارد. برای مثال در آفریقا ۷۵ درصد تولیدات توسط زنان انجام می گیرد. تعاونیها می توانند در تغییر طرز فکر و علاوه بر آن پیشرفت فن آوری در کشاورزی است.

۲- کیفیت و شکل تولیدات کشاورزی:

در بیشتر کشورهای صنعتی، مصرف کنندگان به طور فزاینده ای به کیفیت و سلامت غذای مورد مصرف و شرایط تولید آنها اهمیت می دهند که به طور عمده به علت صنعتی شدن سریع کشاورزی است. مصرف کنندگان به چه کسی اعتماد دارند، پس از بحران BSE مصرف کنندگان در بریتانیا و سایر کشورها به دانشمندان، ادارات مسئول دولتی برای تضمین سلامت غذا اعتماد ندارند. در عوض آنها بیشتر به نام و نشان فروشندگان به خصوص خرده فروشان اعتماد می کنند.

خرده فروشان می توانند نشان و برچسب خود را بیشتر به وسیله هم گرایی با کشاورزان برای کنترل تمامی جریان تولید محصولاتشان تقویت کنند. تولید کنندگان کشاورزی مجبورند برای مطابقت با قوانین مشخص تولید قرار داد ببندد و مواد اولیه معین را به کار گیرند. دلیلی وجود ندارد که کشاورزان با مصرف کنندگان و فروشندگان رابطه نداشته باشند. کشاورزان می توانند توسط تعاونیهایشان با مصرف کنندگان ارتباط داشته باشند. این کار می تواند به وسیله برچسب هایی با کیفیت یا نشانه هایی که محل تولید محصول را نشان می دهد. انجام شود. علامتهای تعاونیها می تواند تضمینی معتبر به طور مستقیم از کشاورزانی که آن کالا را تولید می کنند بدهد. در زمینه محیط زیست وضع مشابهی وجود داد.

کارشناسان غیردولتی محیط زیست برای بعضی از تولیدات مانند صنعت ماهیگیری و جنگل برچسبی را تهیه می کنند. تعاونیهای کشاورزی می توانند در این زمینه نقش هدایت کننده داشته باشند. همچنین در اطمینان دادن به عموم درباره عملکرد مطلوب محیط زیست، کشاورزان در تعاونی می توانند نقش هدایت کننده داشته باشند.

۳- تثبیت درآمد کشاورزان در اقتصاد بازار:

وقتی که تشکیلات تخصصی کشاورزان درگیر مذاکرات سختی برای عدم حمایت دولت از کشاورزی هستند تعاونیهای کشاورزی باید در حمایت از درآمدهای کشاورزان کوشش کنند. بسیار مهم است که سازمانهای حرفه ای کشاورزان به تشکیل تعاونیهای کشاورزی کمک کنند و تعاونیها در برقراری نیروهای بازار و ثبات برای کشاورزان حمایت نمایند، بایستی هر دو نوع تشکیلات رابطه نزدیکی با هم داشته باشند و تشکیلات تخصصی روشهای مفید و تعاونیها علائق اقتصادی و فنی را به کشاورزان ارائه دهند.

کشاورزان در کشورهای در حال توسعه ضعیف هستند.

در نتیجه برنامه های تعدیل ساختاری، دولتها از تحصیلداری و سرپرستی و تأمین مالی و بازاریابی کالاهای کشاورزی صرف نظر کرده اند. بنابراین اگر کشاورزان بخواهند به بقای خود ادامه دهند و فقر از روستاها ریشه کن شود باید توسط تعاونیها و اشکال دیگر از کسب و کار که کشاورزان در اختیار دارند برای چیره شدن بر کارهایی که سابقاً توسط دولت انجام می شد متشکل شوند.

بانک جهانی و سایر موسسات پیشرفته باید برای پرکردن این خلا منابع بیشتری را برای تقویت تشکیلات کشاورزان متمرکز کنند. در کشورهای صنعتی تعاونیها می توانند برای ارتقاء درآمدها توسط همکاری و تحکیم نوآوری و تنوع منابع به اعضا کمک کنند. با عدم اطمینان بیشتر در بازار و در پی تمایل به آزاد سازی، تعاونیها سرمایه بزرگی از اعضا را لازم دارند. در همان حال اعضا در وضعی شکننده و بی دوام در مزارعشان به سر می برند و در صدد کمک برای کاهش مخاطره برای تعاونیهایشان می باشند. مع الذلک می توانند مکانیسمهای حمایت کننده نوآوری را برای اعضایشان در جهت تعادل در بازار ایجاد کنند. تعاونیها باید راجع به طرحهای تثبیت کننده درآمد برای اعضا یا اقدامات مخصوص برای کشاورزان جوانی که اغلب سخت بیکارند.

نگاهی به وضعیت و جایگاه تعاونیهای کشاورزی در کشورهای خارجی

تعاونی های کشاورزی در کشورهای آسیایی

ژاپن

در ژاپن علی رغم کوچکی میانگین اندازه مزارع، کشاورزان ژاپنی به طور عمده از طریق شرکتهای تعاونی کشاورزی، مزارع خود را با استفاده از تکنولوژی جدید و روشهای پیشرفته نوسازی کرده و از منافع آن به گونه ای گسترده برخوردار شده اند. شرکتهای تعاونی کشاورزی در ژاپن هر چند سابقه ای بیش از صدسال دارند اما نهضت تعاونی در بخش کشاورزی ژاپن به طور عمده پس از اجرای برنامه اصلاحات ارضی که پس از جنگ جهانی دوم انجام گرفت رشد چشمگیری یافت.

[۱۲]

در سال ۱۹۲۰ تعداد ۱۳۴۴۲ تعاونی با حدود دو میلیون عضو تشکیل گردید که ۳۷٪ اعضا آنها را کشاورزان ژاپنی تشکیل می دادند و این سهم همچنان با اندک نوسانی حفظ شده است. در این کشور دولت به طور مستقیم در کار تعاونیها دخالت نمی کند، بلکه تعاونیهای کشاورزی را از طریق

نرخهای تضمینی و سرمایه گذاری در بهسازی اراضی حمایت می کند. بانک مرکزی تعاون که مختص کشاورزی و جنگلداری است یکی از بزرگترین بانکهاست. در این کشور تولید برنج داخلی عموماً بر عهده تعاونیهای کشاورزی می باشد.

چین

از تعاونیهای بسیار موفق کشور چین تعاونیهای عرضه و بازاریابی کالا می باشد که شبکه وسیع شامل ۷۰۰۰۰۰۰ واحد تجاری و بیش از ۴ میلیون نفر نیروی کار را تحت پوشش دارد. در حال حاضر نزدیک به ۸۵ درصد از سهامداران روستایی با سرمایه ای در حدود ۲/۵ میلیون یوان عضو این تعاونیهها هستند. یکی از اهداف بسیار موثر تعاونیهای فوق الذکر افزایش تولیدات کشاورزی است.

هندوستان

۹۹/۷ درصد از ساکنان روستاها در کشور هندوستان تحت پوشش نهضت تعاونی هستند. تعاونیهای لبنی در تمام نقاط هندوستان حضور داشته و مسوولیت خودکفایی در تولید و توزیع شیر در سراسر کشور را بر عهده دارند. در این کشور از تعداد ۴۱۹ کارخانه تولید شکر، تعداد ۲۳۶ کارخانه به بخش تعاون تعلق دارد و بیش از ۵۵ درصد تولید داخلی شکر از طریق تعاونیهای شکر تأمین می گردد. سهم عمده شیر این کشور توسط تعاونیهای لبنی AMUI تأمین می گردد. همچنین ۲۵ درصد از کودهای شیمیایی در هند در کارخانه های تعاونی فرآوری می گردند و حجم معاملات اقتصادی شرکتهای تعاونی تأمین کود مورد نیاز کشاورزان بالغ بر ۱/۵ میلیارد کود است. [۳]و[۵]

تعاونیهای کشاورزی در اروپا

سوئد

در حال حاضر تمام تولیدات لبنی کشور سوئد توسط تعاونیهای تحت مالکیت کشاورزان به بازار عرضه می شود و سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۱ درصد و از نیروی کار این بخش ۳/۴ درصد می باشد. ۹۹ درصد محصولات لبنی، ۶۰ درصد تولید میوه و تره بار و قریب به ۸۱ درصد تولید گوشت در این کشور به عهده شرکتهای تعاونی می باشد و بین ۵۰ تا ۶۶ درصد مواد غذایی و کالاهای معرفی سوئد به وسیله کشاورزان عضو شرکت تعاونی تولید می گردد.

فرانسه

در فرانسه سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۲ درصد می باشد. تعداد ۳۶۱۸ شرکت تعاونی کشاورزی با ۷۲۰۰۰۰ عضو مشغول به کار می باشند. ۴۹ درصد محصولات لبنی، ۳۵ تا ۵۰ درصد تولید میوه و تره بار و ۲۷ تا ۸۸ درصد تولید گوشت به عهده شرکتهای تعاونی است. همچنین ۷۵ شرکت تعاونی، تهیه نهاده های کشاورزی را برعهده دارند.

انگلستان

در حدود ۹۸ درصد تولید و عرضه محصولات لبنی ۳۵ تا ۴۵ درصد تولید میوه و تره بار و ۲۰ درصد تولید گوشت در کشور انگلستان بر عهده شرکتهای تعاونی است. همچنین تعداد ۲۰ شرکت تعاونی در تهیه نهاده های کشاورزی فعالیت می کنند. سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش در حدود ۰/۹ درصد بوده و ۵۰۶ شرکت تعاونی با ۲۷۰۰۰ نفر عضو مشغول به فعالیت می باشند.

فنلاند

در فنلاند ۱۰۰ درصد پرورش دام بر عهده تعاونیهای کشاورزی است. همچنین ۹۷ درصد فرآورده های لبنی ۶۹ درصد گوشت، ۵۰ درصد تولید تخم مرغ ۴۰ درصد محصولات کشاورزی توسط بخش تعاون تولید می گردد. سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۱/۸ درصد بوده و تعداد ۴۰۳ شرکت تعاونی کشاورزی با ۱۲۲۸۵۰۰ نفر عضو مشغول به فعالیت می باشند و ۹۴ درصد محصولات لبنی و ۶۸ درصد تولید گوشت به عهده بخش تعاون است.

پرتغال

در پرتغال سهم تعاونیهای کشاورزی در تولید فرآورده های لبنی ۸۰ درصد می باشد. سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۲ درصد و سهم نیروی کار این تعاونیها ۱۱/۶ درصد است و تولید ۹۰/۹ درصد محصولا لبنی و ۳۵ درصد تولید میوه و تره بار به شرکتهای تعاونی اختصاص دارد.

بلژیک

در بلژیک تولید ۵۰ درصد مواد لبنی، ۷۰ تا ۹۰ درصد میوه و تره بار و ۲۰ تا ۳۰ درصد گوشت، برعهده بخش تعاون است. تعاونیهای کشاورزی بلژیک دارای سهمی در حدود ۱/۶ درصد از GDP این بخش و ۲/۵ درصد از نیروی کار هستند.

لوکزامبرگ

در لوکزامبرگ در حدود ۸۰ درصد تولید لبنیات و ۲۵ تا ۳۰ درصد تولید گوشت به عهده شرکتهای تعاونی

کشاورزی است. تعداد ۷۰ شرکت تعاونی در تهیه نهاده های کشاورزی فعال می باشند و ۰/۹ درصد از GDP بخش کشاورزی و ۲/۸ درصد نیروی کار این بخش از آن شرکتهای تعاونی است.

ایرلند

در ایرلند، ۱۰۰ درصد محصولات لبنی، ۳۰ تا ۷۰ درصد تولید گوشت به عهده شرکتهای تعاونی کشاورزی است. سهم تعاونیهای کشاورزی از ۵/۴ درصد و از نیروی کار این بخش ۱۲ درصد می باشد.

ایتالیا

در ایتالیا ۳۸ درصد تولید لبنیات، ۴۱ درصد تولید میوه و تره بار، ۱۰ تا ۱۵ درصد تولید گوشت در اختیار شرکتهای تعاونی است و ۲/۶ درصد از سهم GDP بخش کشاورزی و ۷/۹ درصد از سهم نیروی کار به شرکتهای تعاونی کشاورزی تعلق دارد.

یونان

در یونان تعاونی های کشاورزی در حدود ۲۰ درصد لبنیات، ۱۲ تا ۱۵ درصد میوه و تره بار و ۵ تا ۳۰ درصد گوشت را تولید می نمایند. سهم تعاونیهای کشاورزی از GDP این بخش ۷/۵ درصد از نیروی کار این بخش ۲۰/۸ درصد می باشد.

اسپانیا

در اسپانیا تعاونیهای کشاورزی ۲/۷ درصد از بخش کشاورزی و ۹/۸ درصد از نیروی کار این بخش را در اختیار دارند. و ۳۵ درصد تولیدات لبنی، ۱۵ تا ۴۰ درصد تولید میوه و تره بار و ۲۰ درصد گوشت در اختیار بخش تعاونیهای کشاورزی است. [۹]و[۴]و[۱۱]

تعاونیهای کشاورزی در امریکا

در ایالات متحده امریکا حجم خالصی از مبادلات تجاری تعاونیهای کشاورزی در سال ۲۰۰۰ میلادی ۹۹/۷ میلیارد دلار بوده است و طی همین سال ۳۳۴۶ تعاونی کشاورزی مشغول فعالیت بوده اند. همچنین بیش از ۴۱ درصد صادرات محصولات کشاورزی امریکا در سال ۱۹۹۸ توسط تعاونیها صورت گرفته است و سهم تعاونیهای کشاورزی از مجموع بازاریابی محصولات زراعی شامل فرآوری زراعت، دامداری و پرورش طیور در سال ۱۹۹۸ بالغ بر ۳۰ درصد و در سال ۲۰۰۳ بالغ بر ۲۹/۸ درصد بوده است. در این کشور کشاورزان بیشترین درصد از محصولات تولیدی خود را از طریق شرکتهای تعاونی به بازار عرضه می کنند در این کشور میزان فروش خالص شیر تعاونیها و فرآورده های لبنی در سال ۱۹۹۸ بالغ بر ۲۵/۳ میلیارد دلار بوده است.

کانادا

تعاونیهای کشاورزی کانادا بیش از نیمی از غلات و دانه های روغنی و تقریباً ۶۰ درصد لبنیات و ۴۰ درصد تخم مرغ تولیدی را فراهم می نمایند. در سال ۱۹۹۸ تعداد ۱۰ تعاونی بزرگ کشاورزی مجموعاً بالغ بر ۶۴ درصد حجم کل مبادلات کشاورزی در آن کشور بوده است. علاوه بر این ۷۳ درصد جنگلداری این کشور برعهده بخش تعاون است.

بدین ترتیب ملاحظه می گردد که در کشورهای مختلف تعاونیهای کشاورزی از جایگاه و نقش با اهمیتی در اقتصاد و خصوصاً در بخش کشاورزی برخوردار می باشند. مرور تجارب کشورهای مختلف نشان می دهد که حتی در کشورهای پیشرفته این تعاونیها در زمینه فعالیت خود بسیار موفق بوده و قادرند نقش اثرگذاری را در عرصه های مختلف اقتصادی از جمله تولید، اشتغالزایی صادرات و به طور کلی تجارت، جذب سرمایه های پراکنده و تأمین نیازهای اساسی مصرف کنندگان در زمینه کشاورزی، از خود برجای گذارند. این در حالی است که در کشور ما هنوز علی

رغم تصریح قانون به تقسیم بندی اقتصاد بر سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی در واقعیت امر بخش تعاونی از جایگاه روشنی در اقتصاد برخوردار نیست. [۴] و [۶] و [۱۱] نکته ای که قابل استنطاق است این است که بخش تعاون و خصوصاً تعاونیهای کشاورزی در صورت برنامه ریزی صحیح از پتانسیل بسیار بالایی در امر برآورده کردن نیازهای اقتصادی برخوردار هستند، که استفاده از تجارب کشورهای مختلف می تواند به عنوان یکی از راههای موثر در نیل به امر و سیاستگذاری مطلوب در زمینه تعاونیهای کشاورزی به شمار آید. [۷]

نتایج و بحث

سازمانهای مردمی در تقویت برنامه های امنیت غذایی، کشاورزی پایدار و توسعه منطقه ای نقش حیاتی و به سزایی دارند. در این میان عاملین فعال در بخش کشاورزی (اعم از کشاورزان، تعاونیهای کشاورزی) از جایگاه و اهمیت ویژه ای در رسیدن به اهداف برنامه های تأمین امنیت غذایی برخوردارند. اتحادیه بین المللی تعاون (ICA) یکی از سازمانهایی است که در زمینه چنین برنامه هایی پیشتاز است. در حدود ۴۰ درصد از اعضای این سازمان در زمینه کشاورزی و صیادی فعالیت می نمایند و یکی از عوامل تأمین کننده امنیت غذایی در سطح کشورهای مختلف به شمار می روند. علاوه بر این تعاونیهای کشاورزی باتولید انبوه کالاهای ضروری و بومی برای مصرف داخلی می توانند زمینه های نیل به خودکفایی را فراهم آورند. برای مثال تعاونیهای کشاورزی در پاناما ۱۰۰ درصد سیب زمینی مورد نیاز داخل را تولید می نمایند. همچنین در حدود ۷۸ درصد ذرت و ۵۹ درصد لوبیای تولیدی در نیکاراگوئه از طریق تعاونیهای کشاورزی ارائه می گردد. همچنین ۵۹٪ برنج مصرفی ژاپن از طریق این تعاونیها فراهم می گردد. در بوکینافاسو ۱۰ تعاونی کشاورزی در حدود ۱۲ تا ۱۵ درصد برنج مورد نیاز داخلی را تولید می نمایند. اخیراً سران تعاونی کشورهای آسیایی اجلاسی به منظور بحث و تبادل نظر در مورد نقش تعاونیهای کشاورزی در امنیت غذایی منطقه آسیا داشته اند و نهایتاً برای این امر پای فشرده اندک کلبه گرایشهای تعاونی خصوصاً تعاونیهای کشاورزی به لحاظ ماهیت تولیداتشان نقش بسیار کلیدی و با اهمیتی در تأمین امنیت غذایی ایفا می نمایند

مسائل زیست محیطی و توسعه پایدار

نظر به اهمیت مقوله توسعه پایدار و نقش سیاستگذارانیهای زیست محیطی در رسیدن به آن اعلامیه کنگره اتحادیه بین المللی در سال ۱۹۹۲ تعاونیها را متعهد به ارتقای عملیات خود به منظور حفظ محیط زیست نموده است و در این میان به نقش بارز تعاونیهای کشاورزی در جهت دادن به مسائل زیست محیطی تأکید شده است. به طوری که رئیس کلی برنامه های توسعه تعاونیهای کشاورزی به صورت زیر تعیین شده است:

- تشویق و ترغیب توسعه تعاونیهای کشاورزی حساس به فرسایش زیست محیطی.
- افزایش نهاده های کشاورزی و زراعی با تشویق و ارتقای فناوری.
- کاهش یا متعادل کردن نهاده های خارجی نظیر کودها و آفت کشها.

- فراهم نمودن امکانات آموزشی و تعلیم اعضا با روشهای مناسب ترویجی و آموزشی. [۱۱]
در کشورهای اروپای غربی همچون دانمارک، ایتالیا، فنلاند، هلند، سوئد، سوئیس، انگلستان،
تعاونیهای کشاورزی برنامه هایی را به طور دوستانه جهت رعایت و اجرای سیاستهای زیست
محیطی اجرا می کنند به گونه ای که بعضی از تعاونی ها به سبک کشاورزی ارگانیک فعالیت می
نمایند که یکی از مشخصه های آن جایگزین کردن مواد و کود طبیعی به جای کودهای شیمیایی
است.

همچنین در ایالات متحده آمریکا، تعاونیهای کشاورزی برنامه هایی را در ارتباط با تولید سبز اجرا
می نماید. همچنین برنامه های خاصی تحت عنوان از طریق شرکت تعاونی گرمارک به کشاورزان
ارائه می شود و آنها را بر اساس این روشها ضمن کسب سود و منفعت، چالشهای زیست محیطی
را نیز کاملاً در نظر داشته باشند.

برنامه سبز، به کمک نوآوری های تکنولوژی منجر به کاهش میزان استفاده نهادهای شیمیایی از
فعالیت های کشاورزی می گردد و از این طریق نقش بسیار فعالی را در رعایت مسائل زیست
محیطی و توسعه پایدار ایفا می نماید.

در کشورما بر اساس آخرین آمار واطلاعات دریافتی تا تاریخ ۸۲/۱/۲۹ از مجموع ۵۱۹۵۷ تعاونی
در حدود ۱۷۸۴۳۶ عضو وجود داشته اند که نقش بسیار عمده ای را در بهبود محیط زیست ایفا
می نمایند. در بین تعاونی های کشاورزی تعداد تعاونی های جنگلداری ۲۴۹ مورد می باشد که
۹۱۶۵ نفر عضو دارند. [۲]

پیشنهادات:

- ۱) ارتقاء سهم تعاون بالاخص تعاونی های کشاورزی در اقتصاد کشور
- ۲) تقویت تعاونی های کشاورزی فارغ التحصیلان رشته های کشاورزی (در این زمینه پیشنهاد می
گردد، وجود مهندسین کشاورزی در تشکیل شرکتهای تعاونی کشاورزی الزامی شود).
- ۳) نظارت بخش تعاون کشور بر فعالیت های شرکت های متشکله مستمر و توأم با راهنمایی ها و
راهکارهای عملی باشد.
- ۴) کاستن قید و بند های اداری و بانکی جهت پرداختن تسهیلات به شرکت های تعاونی
- ۵) درجه بندی و ارزشیابی شرکت ها با توجه به کارکرد و مدرنیزه و مکانیزه و علمی بودن شرکت ها
از طرف وزارت محترم تعاون.
- ۶) آموزش دادن مستمر به اعضاء شرکت های تعاونی از طرف وزارت تعاون و آشنایی آنها با دست
آوردهای علمی روز.

منابع

- ۱- معاونت نظارت و بهره برداری وزارت تعاون. ۱۳۷۹. مجموعه قانون و مقررات بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران و گزیده ای از آئین نامه ها و دستورالعمل های اجرائی
- ۲- باباخانلو، پ. ۱۳۸۰. تعاون و کشاورزی. ماهنامه تعاون، شماره ۱۲۵، صفحات ۲۶-۳۱
- ۳- عزیزمحمدلو، ح. ۱۳۸۳. تعاونیهای کشاورزی در ایران و جهان. ماهنامه تعاون، شماره ۱۵۸، صفحات ۳۲-۳۶
- ۴- وزیر، م. ۱۳۸۴. تعاونیهای کشاورزی امریکای شمالی و اروپا تا سال ۱۹۹۵ میلادی. ماهنامه تعاون، شماره ۱۷۱، صفحه ۲۹
- ۵- وزیر، م. ۱۳۸۴. اتحادیه بین المللی تعاون. ماهنامه تعاون، شماره ۱۷۱، صفحه ۳۳
- ۶- احسنی، ح. ۱۳۸۴. تعاونیهای کشاورزی دانمارک. ماهنامه تعاون، شماره ۱۶۹، صفحات ۲۱-۲۷
- ۷- معاونت تحقیقات آموزش و ترویج اداره کل تعاون استان اصفهان. ۱۳۸۷. تعاون و اصل ۴۴
- ۸- سامانه جامع آمارهای ثبتی وزارت تعاون، ۱۳۸۷/۱۲/۴
- ۹- پیکارد، ج. ۱۹۹۳. اشکال جدید مالی برای تعاونیهای کشاورزی. بازنگری ICA از همکاری بین المللی، جلد ۸، شماره ۴، صفحات ۶۱-۶۷
- ۱۰- جنسن، م. ۱۹۹۵. همکاری و تعاون در سال ۲۰۱۰: مدلهایی برای تشریک مساعی در آینده بین تعاونیها و شرکتهای خصوصی
- ۱۱- گزارشات کلی رئیس سازمان ملل متحد. وضعیت و نقش تعاونیها با کمک اقتصاد جدید و گرایش اجتماعی، سند آ ۴۷/۲۱/۵ ای/۱۹۹۲/۴۳.
- ۱۲- مادان ام. وی. مترجم: محمود زارع زاده. تعاونی های کشاورزی در ژاپن

Investigating the status quo and appropriate strategies to improve agricultural mechanization in Birjand County

S. M. Mousavian

Abstract

Mechanization and due machinery in agriculture seems strictly unavoidable means in the sector. Currently, policy-making, planning, and sound utilization of machinery are confronting various challenges particularly in the third world countries. Therefore we need an integrated planning on improved technology adoption with consideration of socio-economic, cultural, engineering, and environmental dimensions. It seems that the key reasons behind outstanding crisis traced in mechanization pace, refers to poor driving-power supply and disparity of available tools in meeting district requirements. Besides, this crisis is further intensified by other gaps principally articulated as poor utilization of qualified on-farm expertise, less trained farmers, fragmented lands and extensive ownership, tremendous water loss, improper farmer system, and so forth in the County.

Keywords: Mechanization level, Mechanization crisis